

Nyhetsbrev från Yrkesföreningar mot Tobak

Vi fick rökfria restauranger för 10 år sedan. De flesta kommuner har rökfri arbetstid och landsingen sina tobakspolicies. Förra våren beslutades det om ett nytt tobaksproduktdirektiv i Bryssel och i höstas kom en ny utredning om utvidgade rökfria miljöer från Folkhälsomyndigheten.

EN SVENSK UTREDNING om hur tobaksproduktdirektivet kan implementeras i Sverige presenterades, och vi hoppades på tilläggsdirektiv för att förstärka de goda intentionerna från Europanivån i vårt land.

SÅ KOM DÅ ett välkommet och välgrundat förslag från folkhälsoministern med tilläggsdirektiv helt efter vår önskelista. Exponeringsförbud och neutrala paket och fler rökfria miljöer. Vi vet att detta kommer att gagna våra barn och ungdomar och dem som vill sluta använda tobak.

VI SER MÖJLIGHETER för Sverige med en ny regering som har ambitionen "att sluta påverkbara hälsoklyftor inom en generation". En hälsokommission ska tillsättas i syfte att arbeta mot detta mål.

Sedan tillkomsten av Yrkesföreningar mot Tobak har det hänt mycket inom tobaksområdet. Många engagerade krafter runt om i landet utför dagligen stordåd. I behandlingsrum, i klassrum, vid operationsbord och som representanter i maktens korridorer.

PÅ EN PUNKT HAR det dock stått märkvärdigt stilla, och det är när det gäller resurser till vårt arbete. Finansieringen från Folkhälsomyndigheten stampar på samma nivå som 2002. Vi

*Över 20 år av aktivt
tobakspreventivt
arbete har givit
resultat!*

kan inte förstå det. Lokallyror och löner och konferensavgifter och tryckkostnader har inte stått stilla alls. Kostnader för utvärdering och uppföljning av olika projekt urholkar tilldelade resurser.

DET ÄR SÅ LITEN KROPP i det svenska tobaksarbetet, brukar den ende tobaksprofessorn säga ibland. Ja, jämfört med alkohol- och drogsidan är den mager.

SEDAN NÅGRA ÅR har vi fokuserat vårt tobakspreventiva arbete kring opinionsbildningsprojektet Tobacco End-game. Närmare sextio organisationer har hittills ställt sig bakom initiativet. Nu verkar vi för att landsting, regioner och kommuner – i eget intresse – ska ta formella beslut om att stödja tanken på en kraftig minskning av rökningen till ett måldatum.

VÅR NYA REGERING har goda intentioner, och vi inom professionerna står beredda att backa upp kloka förslag. Internationell forskning har visat att beslut enligt

tobakskonventionen är verksamma och till gagn för våra elever, våra patienter och befolkningen i stort.

Vi kämpar på vår tobaksbarrikad, och ser att klokheten kommer att segra: Hälsoklyftor kan inte minska utan ett Tobacco Endgame!

Lena Sjöberg,
kanslichef, Yrkesföreningar mot Tobak

Tobaksfakta

Av de 56 miljoner människor som dog i världen 2012 var det 12,8 miljoner som dog av infektionssjukdomar som ebola och aids. Icke smittsamma sjukdomar (Non Communicable Diseases, NCD) dödade tre gånger så många. Det handlar främst om hjärt-kärlsjukdomar, cancer, luftvägssjukdomar och diabetes där rökning är den stora gemensamma riskfaktorn.

Källa: WHO

Tobaksfakta

Den 27 februari fyllde den internationella tobakskonventionen 10 år. I dag bor cirka 90 procent av världens befolkning i länder som anslutit sig till tobakskonventionen. 180 länder har ratificerat, Sverige ratificerade redan 2005.

Källa: WHO

En ny studie från Umeå universitet visar att snusare i medelåldern löper dubbelt så hög risk att bli alkoholberoende som ickesnusare. Ju mer någon snusar desto högre är risken. Sambandet mellan snusning och ökad risk att senare bli alkoholberoende kvarstod även när man tog hänsyn till rökvanor och till socioekonomiska förhållanden, som utbildning, inkomst, civilstånd och var i länet man bodde.

Under 2015 kommer utomhusperrongerna i Stockholms tunnelbana att bli rökfria. Formellt sett gäller rökstopp på utomhusperrongerna sedan 1 januari, men i praktiken införs den nya bestämmelsen successivt. Nya skyltar kommer att sättas upp och askkopporna tas bort. Genomförandet beräknas bli klart på ett halvår.

Män röker oftare än kvinnor av enbart sociala skäl medan rökningen för kvinnor fyller flera funktioner, både sociala och psykologiska. Kvinnor uppger bland annat att rökningen ger möjlighet till rast eller att stressa ned och är en typ av ritual. Det framgår av en doktorsavhandling av Tove Sohlberg, sociologiska institutionen och Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet.

E-cigarettor orsakade i fjol ett 50-tal förgiftningstillbud enligt rapportering från Giftinformationscentralen. Under 2014 fick Giftinformationscentralens telefonjour 57 samtal om förgiftningsfall och -tillbud med e-cigarettor och deras påfyllningsvätska. Det var något fler samtal än föregående år och en mångdubbling jämfört med 2012 då 7 samtal om e-cigarettförgiftningar kom in. Såväl barn som vuxna drabbas.

Nya möjligheter och utmaningar för svenska tobaksförebyggare 2015

Plötsligt händer det!

I en lång rad av år har Yrkesföreningar mot Tobak och dess samarbetspartners kämpat i tobakspolitisk motvind. I år har opinionsarbetet och samhällsutvecklingen fått vinden att vända. Genomförandet av EU:s reviderade tobaksdirektiv kommer att ge oss stora varningsbilder och reglering av e-cigarettorna, och samarbetsregeringen vill gå längre än så.

Göran Lundahl

Lagman Göran Lundahl och hans medarbetare utreder hur Sverige ska anpassa sina lagar och förordningar till EU:s nya tobaksdirektiv som börjar gälla i hela EU senast 20 maj 2016. Den 4 februari lämnade Göran Lundahl ett delbetänkande till folkhälsominister Gabriel Wikström (S). Delbetänkandet handlar om hälsovarningar och annan märkning av tobaksförpackningar och förbud för vissa tillsatser av bl a karakteristiska smaker.

KORT UR DELBETÄNKANDET:

- Hälsovarningarna ska bestå av en kombination av texter och bilder på tillsammans 65 procent av cigarettpaketens fram- och baksidor. Andra tobaksvaror för rökning såsom rulltobak och tobak till vattenpipa är undantagna från kravet på informationstexter och kombinerade hälsovarningar. Rökfri tobak, som snus, ska förses med hälsovarningen "Denna tobaksvara skadar hälsan och är beroendeframkallande".

- Tobaksprodukter får bara innehålla tillsatser som är nödvändiga för tillverkningen och inte smaksättas med så kallade karaktäristiska smaker. Detta gäller dock inte snus, som tillåts innehålla smakämnen. Däremot får smaken inte anges på snusdosan.

- I utredningsuppdraget ingår också att föreslå reglering av e-cigarettor. Är de läkemedel eller något annat? Utredningen inväntar ett avgörande i kammarrätten och kommer därför inte med något e-cigarettförslag i delbetänkandet.

REGERINGEN VILL GÅ LÄNGRE

Gabriel Wikström och kretsen kring honom på socialdepartementet gjorde tidigt klart att samarbetsregeringen är intresserad av att genomföra fler tobakspolitiska reformer än de som är obligatoriska enligt EU-direktivet. Och i mitten av februari konkretiserade han regeringens vilja i en debattartikel i Dagens Nyheter. Han presenterade ett tilläggsdirektiv som några dagar senare gavs till Göran Lundahls utredning. Utredningen ska utvidga sitt arbete med tre nya lagförslag:

- Begränsning av tobaksrökning och rökning av tobaksrelaterade produkter (som e-cigarettor) på allmänna platser utomhus. Platser där barn vistas mycket ska prioriteras. Det handlar om platser där man väntar på kollektiva färdmedel, uteserveringar, lekplatser, sportanläggningar och utomhusarenor.

- Exponeringsförbud för tobaksprodukter – att butikerna förvarar tobaken utom synhåll för kunderna. Exponeringsförbud finns redan i bland annat Norge, Finland, Irland, Kanada, Australien och Storbritannien.

- Neutrala, standardiserade tobaksförpackningar – dekorfria paket där alla har samma neutrala färg och varumärket skrivs med neutralt typsnitt. EU-direktivet om stora hälsovarningar tillåter länderna att även gå längre och göra paketen neutrala, något som Irland och Storbritannien beslutat göra. I Australien finns redan neutrala paket.

DEBATTEN HAR STARTAT

Så snart tilläggsdirektivet blivit känt drog debatten i gång. Förslaget om rökfria utomhusmiljöer var inledningsvis det som väckte mest tankar och känslor och som medierna valde att fokusera på. Företrädare för de tobaksförebyggande frivilligorganisationerna var snabbt ute i debatten och medverkade i TV-program, twittrade, svarade på webbinlägg och skrev debattartiklar. Det dröjde inte heller länge förrän de första negativa reaktionerna från tobaksindustrins företrädare blev synliga. Det gällde då främst exponeringsförbud och neutrala förpackningar.

FORTSÄTTA INFORMATIONSINSATSER

Senast den 1 mars 2016 ska utredningen redovisa sitt slutbetänkande. Tilläggsdirektivet har öppnat stora möjligheter att föra debatt och bilda opinion för alla som vill ha starkare tobakslagstiftning i Sverige. Året fram till slutbetänkandet är en viktig period. Tiden därefter kan bli minst lika avgörande, beroende på vad utredningen kommer fram till.

– Nu är det viktigt att vi i Yrkesföreningar mot Tobak understödjer arbetet genom fortsatt information och opinionsbildning, säger Barbro Holm Ivarsson, ordförande i Yrkesföreningar mot Tobak.

– De föreslagna åtgärderna är helt i enlighet med rekommendationerna i WHO:s tobakskonvention. Vi har argumenterat för dessa åtgärder länge. Sedan måste vi också fortsätta att se till att regeringen inte slår sig till ro. Vi behöver även till exempel årliga prishöjningar på tobak, lättillgänglig information om rökningens skadeverkan, tobaksavvänjning för alla som vill och rökfria skolgardar.

Begränsning av rökning på allmänna platser, som t ex lekplatser finns med i tilläggsdirektiven som utredaren Göran Lundahl nu har att beakta.

Ökat stöd för att fasa ut rökningen

”Regeringen ser positivt på såväl uppropet som målet om ett rökfritt Sverige till år 2025. Men för att nå dit krävs kraftfulla åtgärder.”

Så skrev folkhälsominister Gabriel Wikström (S) nyligen om Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025 i en debattartikel i Dagens Nyheter.

Det är alltså ingen överdrift att säga att år 2015 börjat bra för det svenska Tobacco Endgame-arbetet, även om inget uppdrag att utreda ett stoppdatum för rökningen fanns med i det tilläggsdirektiv som folkhälsoministern några dagar senare presenterade (läs mer på sid. 2).

– Det är bra nog att han gillar tanken på en utfasning av rökningen. Det stimulerar oss att öka opinionsstödet ännu mer! säger Göran Boëthius, ordfö-

rande i Tobaksfakta – oberoende tankesmedja – som samordnar det nationella arbetet med Tobacco Endgame.

Arbetet att rekrytera organisationer som stöder förslaget om en utfasning till 2025 är framgångsrikt. När detta skrivs 26 februari finns 59 organisationer på listan. Än så länge är Jämtland listans enda landsting, men målet är att i år få med många fler landsting och regioner samt även kommuner.

TVÅ KUNSKAPSUNDERLAG har tagits fram för att underlätta rekryteringen av kommuner och landsting. Underlagen är riktade till personer som arbetar med tobaksprevention lokalt och regionalt och ska hjälpa dem att väcka Tobacco Endgame-frågan hos sina respektive ledningar.

Underlaget kommer att

marknadsföras vid olika folkhälsoarrangemang.

En viktig del av Tobacco Endgame-planeringen för 2015 är också att förbättra information och kommunikation genom bland annat en ökad närvaro i sociala medier. Även utbildnings- och upplysningsaktiviteterna kommer att intensifieras ytterligare:

- Den 9 mars arrangeras ett seminarium om morgondagens hälsofrämjande läkare där bland annat alla de fem organisationerna för medicine studerande kommer att delta (läs mer i kalendariet på sid. 4!).

- Den 26 maj arrangeras det fjärde webinarier i Tobacco Endgames uppskattade webinarie-serie.

- Under året genomförs också en seminarieserie ”på vägen till ett historiskt politiskt beslut för en bättre folkhälsa”. Det första seminariet hålls i Malmö på temat ”Så räddar vi liv – stark evidens för effektiva rökavvänjningsmetoder i kliniken!” (se kalendariet på sista sidan). Nästa seminarium arrangeras 30 september i Stockholm i samband med att Endgameinriktade forskare från Nya Zeeland gästar Sverige. Det tredje och sista seminariet i serien planeras till december i Stockholm.

Vad händer om vi ser tobaksfrågan ur barnets perspektiv?

Projektet Barnets rätt i tobaksfrågan, BRiT, fortsätter under 2015, nu genom ett samarbete mellan Tobaksfakta – oberoende tankesmedja – och Tobakspreventivt nätverk i landsting och regioner, TPLR.

BRiT-projektet startades av Tobaksfakta i syfte att bygga broar mellan FN:s konvention om barnets rättigheter och WHO:s tobakskonvention. Genom att se tobaksfrågan ur barnets perspektiv blir det ofta självklart att åtgärderna i tobakskonventionen måste genomföras – och det snarast.

I fjol genomfördes inom projektets ram seminarier i några landsting/regioner. Personer som arbetar med tobaksprevention och eller barn lokalt och regionalt bjöds in. På programmet stod utbildning om de båda konventionerna liksom diskussioner om vilka praktiska konsekvenser sambandet mellan tobaksfrågan och barnets rättigheter bör få i verksamheten. Ett material där dessa frågor analyserades arbetades också fram.

Inför 2015 sökte TPLR och Tobaksfakta gemensamt anslag för att vidareutveckla projektet. Dock fick de betydligt mindre – nästan en miljon kronor mindre – än de ansökt om.

– Det gör förstås att vi måste tänka annorlunda, men detta är så intressanta och viktiga frågor att vi ändå vill göra det som är möjligt, säger Margareta Pantzar, TPLR.

Under 2015 kommer ytterligare 5-6 seminarier att arrangeras i samverkan med intresserade landsting och regioner. En inbjudan kommer ut inom kort.

– TPLR kommer att vara en mycket aktiv aktör i projektet så att vi kan dra nytta av det nätverk och de inarbetade kontaktnätverk vi har i landsting och regioner, säger Margareta Pantzar.

– Vi vill bidra till att kunskapen om hur vi lyfter fram barnets rättigheter i tobaksarbetet når ut brett och att frågorna hålls levande även efter projektiden.

Den norska regeringen vill införa standardiserade, neutrala, förpackningar för all slags tobak, även för snus. Ett lagförslag om denna skärpning av tobakspolitiken går ut på remiss i slutet av februari. Att all tobak inkluderas gör att Norge går längre än övriga länder som hittills infört eller är på väg att införa neutrala förpackningar.

Det engelska parlamentet kommer att avgöra frågan om landet ska införa standardiserade, neutrala, paket för cigaretter och rulltobak före valet den 7 maj. Det meddelade folkhälsominister Jane Ellison den 21 januari. Röstatas förslaget igenom ska den nya lagen börja gälla i maj nästa år.

Från och med 1 oktober i år är det förbjudet att röka i bilen i England om man har barn med sig. Samma lagbestämmelse införs i Wales och kommer sannolikt även i Skottland. I England kommer överträdelse av lagen att kunna straffas med böter.

Efter två månader med exponeringsförbud för tobaksvaror på alla säljställen hade spontanköpen av tobak minskat med 30 procent i Perth i Australien. Det visar en studie som en grupp forskare från universitetet i delstaten Western Australia genomfört och som publicerats i tidskriften Tobacco Control. Undersökningen visade att personer i åldersgruppen 18-24 år är särskilt benägna till spontanköp, lockade av de synliga cigarettpaketen.

Kaliforniens folkhälsomyndighet varnar befolkningen för e-cigaretter. Myndigheten framhåller att e-cigaretter innehåller skadliga ämnen och att nikotinet i dem är lika beroende-framkallande som nikotinet i vanliga cigaretter.

På gång

- ▶ Nu är det årsmötestider!

Yrkesföreningar mot tobak och dess medlemsföreningar har årsmöten, samtliga i Stockholm, följande datum:

- ▶ Tandvård mot Tobak: 23 februari
- ▶ Läkare mot Tobak: 9 mars
- ▶ Yrkesföreningar mot Tobak: 23 mars
- ▶ Psykologer mot Tobak: 24 mars
- ▶ Sjuksköterskor mot Tobak: 10 april
- ▶ Lärare mot Tobak: 27 april

▶ Dessutom har TPLR, Tobakspreventivt nätverk i landsting och regioner, årsmöte i Karlskrona i samband med sin nätverks-träff.

▶ Måndagen 9 mars kl. 13-16 inbjuder Läkare mot Tobak, Svenska Läkaresällskapet och Tobaksfakta till seminariet "Vilka är morgondagens hälsofrämjande läkare?". Mötet äger rum på Svenska Läkaresällskapet, Klara Östra Kyrkogata 10 i Stockholm.

Mer information via denna länk: www.doctorsagainsttobacco.org/aktuellt/

▶ Den 19 – 20 mars 2015 arrangerar Nätverket för hälsofrämjande hälsa- och sjukvård en nationell konferens i Västerås. Temat är "Jämlik hälsa och vård" och konferensen riktar sig till beslutsfattare, medarbetare samt till andra som vill vara delaktiga i arbetet för jämlik

hälsa och vård i landsting, kommuner och privat verksamhet. Läs mer på www.hfsnatverket.se/

▶ Fredagen 17 april kl 10-16 är det dags för det första av tre seminarier "på vägen till ett historiskt politiskt beslut för en bättre folkhälsa". Mötena arrangeras av Läkare mot Tobak, Svenska Läkaresällskapet och Tobaksfakta – oberoende tankesmedja – för att stödja Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025. Temat för det första mötet är "Så räddar vi liv – stark evidens för effektiva rökavvänjningsmetoder i kliniken!". Platsen är Skånes universitetssjukhus i Malmö.

De två följande mötena genomförs i höst i Stockholm.

Mer information kommer på arrangörernas webbplatser.

▶ Den 23 april kl 13-16 sker en nationell lansering av det skolbaserade tobakspreventionsprogrammet EFFEKT 4-6. Det har utvecklats i samråd med skolpersonal i Göteborg, Malmö, Stockholm, Trollhättan och Åmål, inom ramen för det av Socialstyrelsen finansierade Trestad 2.

Den nationella lanseringen av EFFEKT 4-6 hålls på Börshuset i Malmö. Information och anmälan: www.effekt.org

▶ Den 25-26 april medverkar Lärare mot Tobak vid Folkpartiets konferens Uppdrag hela landet i Västerås.

Världskonferens i Abu Dhabi

Den 17-21 mars 2015 möts tobaksförebyggare från hela världen i Förenade Arabemiratens huvudstad Abu Dhabi. Där arrangeras den 16:e internationella konferensen om tobaksprevention och tobakspolitik, World Conference on Tobacco OR Health. Temat är tobaken och de icke smittsamma sjukdomarna.

Under konferensen kommer över 800 vetenskapliga studier att presenteras. Det kommer att hållas 74 symposier och paneldiskussioner, 20 workshops samt två utbildningar om tobak och icke smittsamma sjukdomar respektive om sociala medier. Dessutom ordnas som vanligt en förkonferens för ungdomar. Flera prestigefyllda priser kommer också att delas ut.

Här är några av de teman som kommer att diskuteras under världskonferensen:

- Hur framskrider arbetet i världen med att genomföra den internationella tobakskonventionen, som i år fyller tio år?
- Hur påverkar tobak unga människor?
- Den ekonomiska bördan på grund av tobaksrelaterade sjukdomar
- Den senaste utvecklingen när det gäller neutrala, standardiserade förpackningar och tobaksskatter.
- Effekter av tobaksbruk på brukarna själva

▶ Läs mer på www.wctoh.org/

Uppdaterad information om e-cigarett

▶ **PSYKOLOGER MOT TOBAK**, PmT, uppdaterar löpande sin information om e-cigarett på www.psykologermottobak.se. Även Tobaks-fakta – oberoende tankesmedja – har tagit fram ett faktablad om e-cigarett, se www.tobaksfakta.se.

Olaglig handel tema för tobaksfria dagen

▶ **STOPPA OLAGLIG HANDEL** med tobaksprodukter! Det är WHO-temat för årets upplaga av World No Tobacco Day, tobaksfria dagen 31 maj. Även om tobaksmuggling inte är något stort problem i vårt land, så är olaglig tobakshandel ett allvarligt folkhälsoproblem ur ett internationellt perspektiv. Genom att fokusera på detta problem 31 maj vill WHO uppmuntra världens länder att samarbeta för att komma till rätta med smuggling och övrig olaglig handel.

Globalt sett kommer var tionde cigarett som röks från den illegala marknaden. Den illegala tobakshandeln inom EU beräknas kosta över tio miljarder euro om året för unionen och dess medlemmar. Även i låginkomstländer är den illegala tobakshandeln utbredd.

I november 2012 enades tobakskonventionens parter om åtgärder mot illegal handel

Tobak eller Hälsa

ges ut av paraplyorganisationen **Yrkesföreningar mot Tobak** (▶ www.tobaccoorhealthsweden.org) där fem föreningar samarbetar för en tobaksfri framtid.

Kansli:

Marianne Roos och Sara Sanchez Bengtsson

Tel: 08-669 81 58

Besöksadress: Klara Östra Kyrkogata 10

Postadress: Box 738, 101 35 Stockholm

E-post: info@ymtkansli.org

Ansvarig utgivare: Lena Sjöberg,

tel 070-663 68 34 e-post: lena.sjoberg@lio.se

Redaktör: Helene Wallskär, tel 08-645 18 34

e-post: helene@mediaproduktion.se

Dahlstedt & Wallskär mediaproduktion AB,

Selmedalsringen 22, 129 36 Hägersten.

Yrkesföreningarna

LÄKARE mot TOBAK

▶ www.doctors-againsttobacco.org

TANDVÅRD mot TOBAK

▶ www.tandvardmottobak.org

SJUKSKÖTERSKOR mot TOBAK

▶ www.sjukskoterskor-mottobak.se

LÄRARE mot TOBAK

▶ www.lararemottobak.se

PSYKOLOGER mot TOBAK

organiserar även sacionomer och folkhälsovetare

▶ www.psykologermottobak.org